



**Hea lasteaed lähtub lapse
arengust ja loovuse toetamisest**

Külvi Teder
Tartu Luterlik Peetri Kool

1. Mida vajab laps arenguks

- **Kindlat korda ja elurütmi** – see loob turvatunde.
- **Turvatunnet** – maailm on hea, hoolin endast ja teistest.
- Matkimisväärsed **eeskuju** – et kujuneksid õiged väärtused. Põhiväärtused kujunevad esimesel seitsmel eluaastal ja jäävad mõjutama kogu inimese elu.
- **Mõtestatud tegevusi** – lapsel on võimalus matkides luua seoseid ja arendada loogilist mõtlemist.
- Võimalusi **ise asju teha** – areng toimub vaid läbi kogemuse.
- **Liikuda ja rääkida** – Liikumine aktiveerib ajutüve ja paneb loovuse tööle, toetab kõne arengut. Eneseväljendus ja arutlusoskus on üks olulisemaid edu võtmeid.
- **Looduslikke materjale** – et meeled saaksid areneda ja anda ajule tõeseid signaale.
- **Tervislikku keskkonda** – mänguasjad, hügieenivahendid, kunstitarbed, mööbel jm ei sisalda ohtlikke kemikaale.

2. Loovus on arengu eeldus

Helsingi Ülikooli emeriitprofessor, üle 50 aasta aju-uuringutega tegelenud Matti Bergström väidab, et lapse õpiedu koolis sõltub tema loovusest. Loovus annab kätte trumbid, et laps tuleks elus hästi toime ja oleks edukas.

Loovus, uute ideede teke, oskus teha valikuid, näha tervikpilti, luua seoseid ning **valida väärtusi** – need arenevad aju sügavaimas osas ehk ajutüves **esimesel seitsmel eluaastal**, jäädes mõjutama kogu elu inimese käitumist.

Laps kasutab õppides üldjuhul ajukoort, kuhu salvestatakse uus info, mida hakatakse töötlemata. Ajukoor aga ei saa info salvestamise ja ümbertöötlemisega hästi hakkama, kui teda ei aita ajutüves asuvad jõud, mis tekivad loovuse kaudu.

Lapsel peab olema entusiasmi, ta peab olema innustunud, et teadmised aju koorde jõuaksid. Kui seda pole, siis teadmine ei lähe Minasse, kus toimub info töötlemine ja see jookseb nõ mööda külgi maha.

Seega sõltub lapse edukus nii koolis kui ka tulevikus tööturul sellest, kui võrd oleme andnud lastele võimalusi kasutada looduse poolt kingitud jõuvarusid – loovust, fantaasiarikkust, võimet näha võimalusi, teha valikuid, olla initsiatiivikas.

3. Loovuse arendamine lasteaias

Loovuse toetamine on üheks õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtteks (KELARÕK §4), mille tulemusel peaks laps olema algatusvõimeline ja initsiatiivikas (§3).

Bergström väidab aju-uuringutele toetudes, et **loovus areneb** ja tuleb esile **loovmängu kaudu**, **kunstitegevustes** ning **looduses** ja **looduslike vahenditega tegutsedes**.

3.1. Loovmäng

Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus (KELARÕK §12).

Loovus ja loovmäng nõuab aega ja pingutust

Õpetaja/lapsevanema poolt välja mõeldud, televisiooni või interneti poolt pakutud mängud/lõbustused ei nõua lapse ajult tööd.

Täiskasvanute poolt organiseeritud laste aeg ja energia ei anna lapsele võimalusi õppida kasutama omaenese initsiatiivi.

- Laps vajab vaikust ja igavust, et üldse saaks sündida oma mõte, idee. See võimalus võetakse lapselt ära pideva kiirustamise ja tulemustele orienteeritusega.
- Laste aeg ja energia on sageli organiseeritud täiskasvanute poolt, mistõttu ei harju lapsed kasutama omaenese initsiatiivi. Nad on harjunud tegema asju korralduste järgi (sh näidiste, šabloonide jm järgi).

Loovmäng on

- lapse enda poolt algatatud ja läbiviidud vaba, reegliteta mäng,
- lapse enda poolt valitud teema, vahendite ja sisuga,
- mäng, milles on palju liikumist ja muutumist.

4. Loovust toetav keskkond

Selleks, et lapsel tekiks ideed, soov iseseisvalt ja entusiastlikult tegutseda, peab olema loovust toetav füüsiline ja psühhosotsiaalne keskkond.

4.1. Looduskeskkond

Kõige parem keskkond mängimiseks ja õppimiseks on Bergströmi aju-uuringute järgi loodus ise (mets).

Loodus:

- paneb kõik tajud tööle;
- sisaldab loovuse tekkeks vajalikku kaost, st pole korrastatust, ükski kivi, leht või puuoks pole täpselt ühesugune;
- võimaldab palju vaba liikumist, mis aktiveerib ajutüve .

4.2. Loovust toetav õpetaja

Psühhosotsiaalse keskkonna kujundab loovust väärtustav õpetaja.

Loovust toetav lasteaiaõpetaja:

- ei kiirusta lapsi arvustama, neile hinnangut andma;
- ei suuna lapsi mõtlema stereotüüpselt ega eelda lastelt ühesuguseid (nn õigeid) vastuseid;
- annab lapsele teatava tegutsemisvabaduse, kuna liiga range järelvalve pärsib julgust loovalt tegutseda;
- suhtub lapse küsimustesse ja arvamusavaldustesse tõsiselt ja lugupidavalt;
- ei loo liiga palju võistluslikke hetki ja ei suuna lapsi tegutsema autasu nimel, mistõttu väheneb sisemine motivatsioon, pärssides loovuse avaldumist.

5. Loovust toetavad mänguvahendid

Loovust ei arenda nn valmis mänguasjad, millest laps peagi tüdineb.

Loovust arendavad lihtsad asjad, millel pole kindlat otstarvet ja mida saab mitmel erineval moel ning erinevates mängudes kasutada.

Mänguasi peaks vastama küsimusele:

- kas laps saab sellega oma ideid teostada;
- kas see ergutab lapse fantaasiat;
- kas sellega saab katsetada, nõudes füüsilist ja vaimset pingutust;
- kas see arendab lapse tajusid/meeli, andes ajule tõeseid signaale.

Kooliküpsust näitab lapse oskus mängus oma ideid ellu viia.

6. Loovust toetavad kunstitegevused

Lasteaias kunstitegevuste läbiviimisel tuleb ergutada lapse kujutlus- ja algatusvõimet (KELARÕK §21 lg3 p5). Laps peaks tundma rõõmu loovast eneseväljendusest (KELARÕK §21 lg1 p1) ja oskama väljendada joonistades, maalides, voolides ja meisterdades meeleolusid ja fantaasiaid (KELARÕK §21 lg4 p2).

Seda pärsivad šabloonid, näidised, värviraamatud, range teemas püsimise nõue jm.

Loovust arendab:

- Akvarellvärvidega maalimine (märjal paberil)
- Vahakriitidega joonistamine/maalimine

7. Loovust toetavad mänguvahendid

Puupakud

Ehitusmäng, keeruliste maastike loomine:

Erineva kuju ja suurusega puupakud, puukettad, oksad ja juurikad; lauajupid, torud (bambus).

Õuemänguvahendid onnide ja tasakaaluradade ehitamiseks.

Suured kangad, keebid

Suured kangad ehitusmängus, mille kinnitamiseks on pesulõksud, liiva- või terakotikesed, sidumiseks heegeldatud paelad.

Muutumis- ja muundamismängudeks on erinevate värvide ja suurustega keebid ning kangad, mida saab lihtsalt kohandada erinevateks kostüümideks

Looduslikud vahendid

- puuoksad,
- kivid,
- kastanid, tammetõrud,
- kuivatatud herned ja oad, kookose ja kreeka pähkli koor
- vill,
- mesilasvaha jm.

Nukud

- waldorf-nukk on neutraalse näoilmega, ergutades lapse fantaasiat, võimaldades erineva meeleoluga mängu ja arendades empaativõimet.
- Rätinukk, lihtne marionett-nukk

Nukumäng ja väärtuskasvatus

Lõpetuseks

Läbi lapse loovuse arendamise saame luua eeldusi õppimiseks ja võimeks valida väärtusi. Eeldused, mis arenevad vaid lapseajus (koolieelses eas), kuid kannavad inimest kogu elu.

Seega on loovus arengu eeldus.